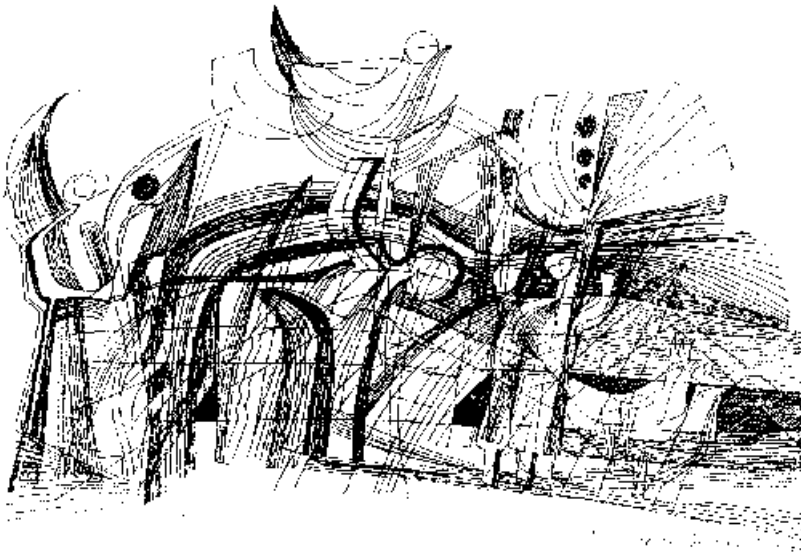

VARGA HAJDU ISTVÁN ÉS DISKAY LENKE GRAFIKUSMŰVÉSZEK EMLEKKIÁLLÍTÁSA A SIÓFOKI KÁLMÁN IMRE MÚZEUMBAN

Varga Hajdu István tollrajza

Diskay Lenke fametszete, X3

Immár húsz éve annak, hogy a Budapesten élt Diskay Lenke és Varga Hajdu István grafikusból házaspár, szinte egymást követve, eltávoztak az élők sorából. *Varga Hajdu István* 1920. december 16-án született Barcson és 1981. április 9-én hunyt el Budapesten. (Az ő révén kötődtek erősen mind a ketten Somogy megyéhez, a pannón szellemiséghez).

A Képzőművészeti Főiskolát 1945 - 1949 között végezte Szőnyi István növendékeként. Már főiskolás korában részt vett a Csontváry-hagyaték megmentésében, restaurálásában. 1949-től haláláig a Nyomdaipari Szakmunkás képző Intézetben tanított, nyomdász-növendékek egész sorát nevelte fel. Németh Lajos írja az 1966-os Varga kiállítás katalógusában: "A népi televényből jött, mint olyan sokan a magyar írók és művészek közül, s akár mint két nagy szellemi példaképe, Egry József és Nagy István. A Dunántúlról, Somogyból származik, magával hozta egy varázsszerű szép táj ritmusának az élményét, és tovább örzi ezt az emléket, amikor már elszakadt a természetábrázolástól és útját a nonfiguráció felé keresi, mint ahogy megőrizte a két nagy példakép életművének a tanulságait még akkor is, amikor már művészetének a formanyelve messze eltért az övéktől."

Gazdag grafikai hagyatékát az újszerű és hagyományos megoldások, a nonfiguratív és a népi fogantatású stílus ötvözése, kényes, megtalált egyensúly jellemzi, és az az eredendően természeti látásmód, növényi bujaság, ihletett vonalvezetés, amely grafikáinak hitelt, szuggesztivitást ad. A népművészetnek nemcsak a formakincsét, hanem a szellemét is magába szívta. Megjelentek képein a magyar népi kerámia madarai, és a népművészet díszítőkedve hatotta át ornamentális elemeket is felhasználó stílusát.

Diskay Lenke 1929. augusztus 22-ikén született Kiskundorozsmán. Tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán 1942-ben kezdte meg, de a háború miatt csak 1949-ben szerzett diplomát. Varga Nándor Lajos és Koffán Károly voltak a mesterei. Grafikáival és textilképeivel 1957 óta rendszeresen szerepelt kiállításokon. Ex libriseit megismerték az egész világon. Ő is,

akárcsak festőművész férje pedagógus volt, az Áldás utcai iskolában tanított. 1980. december 13-án hunyt el Budapesten.

A művészpárról tudni kell, hogy rendkívül értékes életművet hagytak maguk után. Sajnos, korai haláluk megakadályozta, hogy közismert és méltó módon elismert művészekké váljanak. Ezért az utókor feladata, hogy minél szélesebb körben ismertesse meg művészetüket oly módon, mint a jelen emlékkiállítás. Szerény emberek voltak, akik kizárólag a művészet művelőiként, az alkotásnak éltek.

Varga Hajdu István lendületes vonalhálókból szőtt tusrajzai, Diskay Lenke színes fametszetei sajátos módon épülnek be abba a grafikai hagyományba, amelyet Kozma Lajos műveivel és a gyomai nyomda metszetkultúrájával a magyar grafika elindított. E nemes vonulatba illeszthető Diskay Lenke képeinek világa is. Hogy mennyire igaz ez a minősítés, mindezt jelzik díjai (Nemzetközi ex libris kiállítás és pályázat I. díja, Como, 1971, Kisgrafikai Biennálé I. díja Helsingör, a Székely Mihály emlékpályázat I. díja Jászberény, Ex libris pályázat I. és II. díja Cegléd, 1986, stb.)

Varga Hajdu István művészetének szellemi gyökerei Nagy István, Egry József, Barcsay Jenő művészetében keresendők. Ő lírai érzékenységgel, Diskay Lenke már-már expresszív temperamentummal él. Mindketten sokat tanulmányozták a népművészetet, a somogyi pásztorművészek motívumkincsét is. Az archaikus hagyományok és a 20. század modern művésze ötvöződik nemes, magas színvonalon kiérlelt stílusukban. A mozgás mindkettőjük képi világában a kor dinamikus változását, átalakulását érzékelteti. Varga Hajdu István lírai érzékenységgel, Diskay Lenke már-már expresszív temperamentummal él. A kiállítás sokak számára a felfedezés újdonságával hat, pedig a kortárs magyar grafikában a legjobbak sorában van a helyük.

Diskay Lenke készítette el legnagyobb kortárs íróink, költőink, zenetudósaink ex libriseit, Varga pedig a könyvművészet terén is számottevő eredménnyel

1000-1000 mű) még mindig keresi méltó helyét. Varga Hajdunak a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumban található szép számmal alkotásai, valamint a Barcsi Múzeumban, állandó emlékkiállításán láthatók. Diskay Lenke legszebb ex libriseiből a Siófoki Kálmán Imre Múzeum gyűjteménye, valamint az Országos Széchényi Könyvtár őriz szép kollekciót.

A két grafikusművész emlékkiállítását 2001. március 1-jén Horváth János Milán művészettörténész nyitotta meg és Somogyi Gyula, Siófok város alpolgármestere mondott köszöntőt.

*Matyikó Sebestyén József
múzeumigazgató*

UTAK

Xantus Géza kiállítása a Római Magyar Akadémián (2001. március 29-31.)

Xantus Géza tárlatának anyaga válogatás két, kronológiailag is elkülönülő sorozat darabjaiból, melyek nemcsak műfajukban, technikájukban térnek el, hanem témájukban, a bennük felvetett kérdésekben is; formailag és tartalmilag is az életmű két külön korszakát képviselik.

A korábbi fázist is a kiállított 14 aquatinta nyomat képezi, melyek többsége az 1990-es évek második feléből származik. Tematikailag a sorozat több eleme a grafikának, mint illusztratív műfajnak a hagyományába illeszkedik, a választott témát - a Jelenések könyvét, a Dance Macabre tematikát - azonban a művész személyes keresztény hitén átszűrve, a jelenkor aktualitásához illeszkedve dolgozta fel. Az apokaliptikus víziók egyszerre szólnak az emberiség megsemmisülésének veszélyéről és a pusztulás után beálló új világrendről. A kompozíciók mindenütt zártak, a fekete háttér előtt világító testek, formák térben és időben is a végtelenben lebegnek, örvénylenek. Konkrét aktualitással bír a Balkáni keselyűk című kép, amely a balkáni háborúk borzalmait, az erőszakot, a világ felborult egyensúlyát allegorikus képekkel idézi fel. Másról a mindennapokból, személyes élményekből merített témák kapnak teret: a chagalli, álmon átszűrő motorizált környezet, az intim emberi kapcsolatokat a terhelő feszült csend.

Xantus Géza, aquatinta, C5

Egy-egy későbbi darab azonban (Tárgyaink) már a pasztellrajzok világa felé mutat: megjelenik bennük az Univerzum közepén öntörvényűen, mindentől függetlenül formálódó tér, melyben a formák szigorú rendbe formálódva, egymáson áthatolva, időtlen mozdulatlan-ságban jelennek meg.

A grafikákhoz használt aquatinta technika során a rézlemez sajátos felületkezelését a művész gyantaporos bevonat alkalmazásával éri el. A lemez ezután több alkalommal kerül maratásra, ezáltal kifinomult tónusbeli eltérések érhetők el. Az eredmény némiképp az akvarellhez hasonlít, ahol a vonalas kompozíció mellett a feketétől a fehérig terjedő árnyalatok is érzékelhetők, de a műfajból fakadó sajátosságoknak megfelelően nagy szerepet kapnak az éles kontúrok, az erős kontrasztok, az erőteljes fény-árnyék hatás is. A munkafolyamat hosszú, aprólékos, átgondolt, kevés teret enged a pillanatnyi érzéseknek.

Egészen más nyelvezet jellemzi a kiállítás másik részét alkotó pasztellműveket: a színes papírlapra felvitt, gyors munkát megkívánó pasztelltechnika a spontán benyomások rögzítésének kedvez. A tematika is kiszélesedik: a grafikák illusztratív jellegű vagy konkrét élményekben gyökerező jeleneteit, valamint az egyéb, korábbi művekben központi szerepet kapó biblikus jeleneteket, a szűkebb értelemben vett haza, Erdély hagyományából táplálkozó motívumkincset felváltják a létnek és a hitnek az egyetemes, egzisztenciális problémái: az Istenhit, az emberi esendőség, a bűn és Megváltás kérdései, a test és a lélek viaskodása. Előrebukott és összetört, magába roskadt, vívódó alakok népesítik be ezt a világot, vádló és bűnbánó figurák kettősei; gyöt-rődő, lázas, mezítelenségükben kiszolgáltatott aktok, Füssli szorongásos rémálom-ábrázolásait idéző víziók. Mögöttük-mellettük azonban ellentétként - és az életműben új elemként - fák, építészeti elemek jelennek meg, melyek állandóságot, nyugalmat, stabilitást sugallnak, s elrejtik a ködös formák között felderengő emberi formát. A római ihletésű épületrészletek között felismerhetők a Ponte Sisto ívei, a Colosseum árka-dos alépitményének alagútszerű formái, Borromini loggia-jának oszloptói, Augustus mauzóleumának monumentális tömbje. Mindeztől azonban az épületfor-mák szimbolikus tartalma a meghatározó: a torony erő, a hid köteléket, a megközelíthetőséget, az Isten-hez jutás útját sugallja, éppúgy, mint a többször megjelenő ókeresztény analógikus szimbólum, a lépcső, a felemelkedés lehetőségét kínáló jákobi lajtorja. A templom előtt időtlenségben úszó keresztre feszített Krisztus-alak már a sorozat megdicsőült és feltámadt Üdvözítő alakjaihoz kapcsolódik, amelyekben a megváltás